

Folklor mətnlərində köməkçi nitq hissələri kommunikativ vahid kimi

Ramilə Orucova
ADPU-nun doktorantı
Tel: (051) 671-75-72
e-mail: orujova.r@mail.ru

Xülasə

Folklor mətnləri özlərinin istənilən təzahüründə spesifik səciyyəvi əlamətlərə malik olur və bu planda onların müvafiq kommunikativ aspektləri də qiymətləndirilə bilər. Kommunikativlik hər şeydən əvvəl mətnlərin tərkibindəki cümlələri bir-birinə üzvi şəkildə bağlamaq vasitəsidir və folklor mətnlərinin estetik spesifikasiyası köməkçi nitq hissələrinin də kommunikativ vahid qismində çıxış etməsinə əlverişli şərait yaradır. Bağlayıcılar mürəkkəb konstruksiyaların komponentlərini bir-birinə bağlamaq, qoşmalar və ədatlar isə sözə və ya bütövlükdə cümləyə əlavə məna çalarlığı, boya və rəng vermək məqamlarında kommunikativ vahid kimi çıxış edirlər ki, bütün bu funksional-semantik keyfiyyətləri onlara yalnız mətn mühiti qazandıra bilər. Folklor üslubunda kommunikativliyin əmələ gəlməsində köməkçi nitq hissələri də fəallıq göstərir, çünki, dilin lüğət tərkibi və qrammatika ayrı-ayrılıqda mövcud deyil, bir-birinə dialektik şəkildə nüfuz etməkdə, canlı surətdə qarşılıqlı təsirdə və təzadlı birlikdədir ki, məqalədə bütün bu məsələlər saf-çürük edilir.

Açar sözlər: Folklor, mətn, kommunikativlik, köməkçi nitq hissələri.

Вспомогательные части речи как коммуникативная единица в фольклорных текстах

Рамила Оруджова
Докторант АГПУ
Тел: (051) 671-75-72
Эл.почта: orujova.r@mail.ru

Резюме

Фольклорные тексты в любом своем проявлении имеют специфические отличительные признаки и в этом плане также могут быть оценены их соответствующие коммуникативные аспекты. Коммуникативность прежде всего является средством соединения друг с другом предложений в тексте и эстетическая специфика фольклорных текстов создает благоприятные условия для выступления также вспомогательных частей речи в качестве коммуникативной единицы. Союзы служат соединению сложных конструкций между собой,

послеслоги и частицы придают слову или всему предложению новый смысл, выступают в качестве коммуникативной единицы при придании цвета и оттенка, и все эти функционально-семантические качества им может придать только текстовая среда. В создании коммуникативности в фольклорном стиле активны также и вспомогательные части речи, причиной этому является то, что лексический состав языка и грамматика отдельно не существуют, диалектически влияя друг на друга они находятся в сильном взаимодействии и противоречии, все эти моменты рассматриваются в данной статье.

Ключевые слова: Фольклор, текст, коммуникативность, вспомогательные части речи.

Auxiliary parts of speech as communicative unit in folklore texts

Ramila Orujova
PhD student of ASPU
Tel: (051) 671-75-72
e-mail: orujova.r@mail.ru

Summary

Folklore texts have specific indications in any manifestation of themselves and their respective communicative aspects can also be evaluated in this plan. First of all, communicativeness is a way of organically linking sentences in texts, and the aesthetic specificity of folklore texts creates favorable conditions for the auxiliary parts of speech to act as a communicative unit. Conjunctions act as a communicative unit in connecting components of complex structures, and adjectives and adverbs give additional meaning, paint and color to the word or sentence as a whole, all these functional-semantic qualities can give them only a textual medium. Auxiliary parts of speech are also active in the formation of communicativeness for folklore style, because the vocabulary and grammar of the language do not exist separately, in a dialectical way of penetrating each other, in living interactions, and in contrasting togetherness, all these issues are refined in the article.

Key words: Folklore, text, communicativeness, auxiliary parts of speech

Aktuallıq. Geniş janrlar palitrasına malik olan folklor mətnləri əsasən, şifahi formada, şifahi nitqin prinsipləri əsasında qurulmuş və onların demək olar ki, əksəriyyəti son yüzilliklərdə yazıya alınmışdır. Folklor mətnlərində köməkçi nitq hissələrinin fəal çıxış etməsi, müxtəlif linqvistik vəzifələr yerinə

yetirməsi onların kommunikativ təbiətini də şərtləndirir. Folklor mətnlərində köməkçi nitq hissələrinin kommunikativliyi kimi vacib məsələ haqqında Azərbaycan dilçiliyində hələ indiyəcən kifayət qədər əhatəli və dərin təhlillər aparılmamış, kommunikativ vahidlərin mətn mühitindəki aspektləri kifayət qədər geniş şəkildə araşdırılmamışdır. Bu yöndən yanaşdıqda folklor mətnlərində köməkçi nitq hissələrinin kommunikativlikdə rolu məsələsinin öyrənilməsi olduqca aktual səslənir.

Annotasiya. Funksional-semantik mətn sahələrində köməkçi nitq hissələri də kommunikativ vahid kimi çıxış edirlər ki, məqalədə bu məsələyə diqqət yetirilir.

Metod. Məqalədə ənənəvi təsvir metodu tətbiq edilmişdir.

Giriş. Kommunikasiya şifahi nitqin və dilin əsas vəzifələrindən biridir və A.И.Леонтев dil və kommunikasiya barədə söylədiyi fikirlər xüsusi maraq doğurur. O, yazır ki, nitqin əsas vəzifəsi kommunikasiya, dilin əsas vəzifəsi dərk etmə vəzifəsi olmaqdır. Lakin bu o demək deyil ki, nitqdə dərk etmə cəhətləri yoxdur. Burada birinci planda kommunikativ, ikinci plana dərk etmə vasitəsi olmaq vəzifəsi keçir. (1, 93). A.И.Леонтев nitqin vəzifəsini kommunikativ təfəkkürlə, dilin vəzifəsini idraki təfəkkürlə əlaqələndirir. (2, 195) və qeyd edir ki, nitq prosesində və dil sistemində bu vəzifələr ekspressiv vəzifə ilə qovuşur. (1, 385) B.Q.Admoni də kommunikativ vəzifəni nitqə aid edir. (1, 387). Praqa dilçilik dərnəyinin əsasnaməsində həm dilin, həm də nitqin vəzifələrindən danışılır və burada da qeyd edilir ki, nitqin də kommunikativ vəzifəsi vardır. (3, 129).

Deməli, ayrılıqda avtosemantik mənası olmayan, müstəqil cümlə üzvü funksiyasında çıxış edə bilməyən, cümlədə əsas sözlər arasında müəyyən sintaktik-semantik əlaqə yaratmağa xidmət edən, onlar arasındakı müvafiq sintaktik əlaqəni əks etdirən qoşmalar, ədatlar, bağlayıcılar folklor mətnlərində kommunikativliyi yerinə yetirən və aydınlaşdıran ən mühüm vasitələrdəndir. Məsələn, folklor mətnlərində feili birləşmələrin asılı tərəfə görə bütün qruplarından intensiv bir şəkildə istifadə edilmişdir. Dilimizdə asılı tərəfi qoşmalı sözlərdən və birləşmələrdən ibarət olanlar da feili birləşmələr qrupundan biri hesab edilir və belə birləşmələr təhlilə cəlb etdiyimiz folklor örnəklərinin dilində saysız-hesabsızdır. Məsələn: *üzük qaşu kimi araya almaq, at kimi qaçmaq, quş kimi yetirmək, dincini almaq üçün oturmaq, gül qönçəsi kimi açılan, pələng kimi dırmanmaq və s.*; *Qırx qarabaş bu gözəli üzük qaşu kimi araya alıb, pərvanə tək başına dolanırlar (4, 367); O, döyüşdən çıxıb at kimi qaçmaq istədi. (4, 112); Qarabağdan çıxanda qanrılıb elinə sarı baxmaq istədi. (4, 365) və s.*

Nümunələrdən də görüldüyü kimi, qoşma ilə onun qoşulduğu söz birləşmənin asılı tərəfini, feili sifət, feili bağlama və məsdər əsas tərəfini təşkil edir. Bu cümlələrin birincisində iki müqayisədən istifadə edilmişdir: *üzük qaşu*

kimi araya almaq; pərvanə tək başına dolanmaq. Asılı tərəfdəki qoşmaları bir-biri ilə əvəz etsək, birləşmənin tərkibindəki semantikaya heç bir xələl gələ bilməz.

Folklor mətnlərində qoşmaların iştirakı ilə yaranan feili birləşmələrlə eyni sözlərin qoşmasız birləşməsində məna fərqi olur. Məsələn, “Valeh və Zərnigar” dastanında həm “... Atını Kürə dördəmlədi” və həm də “Atını Kürə tərəf dördəmlədi”. (s.367) cümlələrindən (qoşmalı və qoşmasız) istifadə edilmişdir. Qoşmasız işlənən cümlədə də, qoşmalı işlənən cümlədə də “Kürə” sözü yönük haldadır. Hər iki cümlədə yönəlmə, istiqamət, tərəf çaları mövcuddur. Lakin cümlələrdə məna fərqləri açıq-aydın seçilir. Birinci cümlədə sanki belə təəssürat yaranır ki, atı sürən şəxs Kürü keçmək üçün onu çaya vurur. İkinci cümlədə ifadə edilən fikir belədir ki, atın çaya çatmasına bir qədər var və hələlik at Kürə tərəf yönəldilib. Deməli, hər hansı bir mətnə qoşmalı feili birləşmələr kommunikativ funksiyalı olduqca əhəmiyyətli bir formada yerinə yetirmək gücünə malikdir və qeyd etməyi lazım bilirik ki, istər feili birləşmələr və istərsə də bütövlükdə söz birləşmələri mətndən kənar kommunikativ funksiyalı yerinə yetirə bilməz. Sözsüz ki, kommunikativ funksiya mətnlər, cümlələr, sintaktik bütövlər vasitəsilə həyata keçilir. “Cümlənin kommunikativ funksiyası qrammatik üzvlənmə zəminində aktual üzvlənməsinin də formalaşmasına səbəb olur”. (5, 520). Mətn strukturunun təşkeildici mərkəzində digər qrammatik vasitələr kimi qoşmaların, bağlayıcıların, ədatların da üzərinə mühüm vəzifələr düşür. Çünki köməkçi nitq hissələrinin mətn mühitindəki sözləri, söz birləşmələrini, cümlələri bir-birinə zəncirvari bağlamaq, əlaqələndirmək, mətnə ifadə edilən fikri qüvvətləndirmək kimi kommunikativ funksiyaları mövcuddur. Mətnə daxili, semantik əlaqə ilə bərabər qrammatik əlaqə də mövcud olur ki, qrammatik əlaqə digər üsullarla yanaşı köməkçi nitq hissələri vasitəsilə də yaradılır.

Mətnin strukturası demək olar ki, həmişə kommunikativ funksiya ilə əlaqədar olmur və həm də daima kommunikativ vəzifə də ciddi qrammatik formalar olmasını tələb etmir. “Yəni qrammatik formalarsız da ünsiyyət mümkündür. Kommunikativ funksiyanın əslində heç semantik eksplikasiyaya da ehtiyacı yoxdur. Beləliklə, nitqə məxsus ifadə vasitəsi olan fraza anlayışı qrammatikanın köməyi ilə qaydaları tənzim olunan vahidlərə aid edilmir”. (6, 45).

Kommunikativ vahidlərə xas olan keyfiyyət real gerçəkliyə münasibətdən ibarətdir ki, bu keyfiyyətin aktuallaşdırılmasında köməkçi nitq hissələri də mühüm rola malikdir və mətn mühitində onlar da kommunikativ vahidlərə çevrilə bilər.

Komponentlərin mətdaxili əlaqələrinin güclü ifadə vasitəsi kimi köməkçi nitq hissələri çıxış edir. Bu köməkçi elementlər işarələrin bir-birinə və kommunikasiya aktının digər üzvlərinə olan münasibətini yaradan işarəedici funksiya malikdirlər və onların vasitəsilə bütöv mətn arasında, mətnin

komponentləri arasında qarşılıqlı əlaqə yaratmaq mümkün olur. Başqa sözlə desək, mətnlə bağlı köməkçi nitq hissələri özündən əvvəlki kontekstə işarə etmək funksiyasına malikdirlər və köməkçi element vasitəsilə mətnin komponentlərinin struktur birləşməsinin baş verməsi eyni zamanda mətnin kompressiyaya uğramasını təmin edir. Məs: Oğlan çətinə düşmüş tacirə yaxından köməklik göstərdi və buna görə də tacir onu oğulluğa götürdü. (7, 61).

Bu nümunədə ikinci komponentin əvvəlində özünü göstərən “və buna görə də” mürəkkəb qəlibin köməyi ilə mətn sanki iki hissəyə bölünür. Mətn “səbəb-nəticə” məntiqi qanuna əsaslanaraq qurulur. Səbəb ifadə edən komponent mövcud dil qanunauyğunluqlarına əsasən köməkçi element olan “buna görə də” elementinə transformasiya edilir. İkinci komponentin tərkibindəki nəticə bildirən bu köməkçi nitq hissəsi eyni zamanda müəyyən mənada ikinci komponent üçün məntiqi çıxış nöqtəsi olur. Qeyd etməliyik ki, bu cümlənin tərkibindəki “buna görə də” köməkçi elementini “bu səbəbdən də, bu səbəbə görə də” ifadələri ilə də əvəz etmək mümkündür və bunu məntiqi quruculuğun üslubi səviyyəsinə aid etmək lazımdır. Deməli, mətndəki “və buna görə də” köməkçi vasitə kommunikasiya aktının digər üzvlərinə olan münasibətini yaradan işarəedici funksiya yerinə yetirmiş, səbəb və nəticə əlaqələrini bir-birinə bağlamışdır.

Folklor mətnlərində qoşmalı xüsusişmələrin də müəyyən rolu vardır və tamamlıqlar daha çox *başqa, savayı, özgə, qeyri, əlavə* qoşmalarının köməyi ilə xüsusişmə prosesində bu qoşmalar kommunikativ aspektdə işlənərək aktuallaşır, mətnlərdə qoşmaların qoşulduğu sözlər və birləşmələr əlavə informasiya gətirmə gücünə malik olur, nitqin ekspressivliyini təmin edir. Məsələn: *Quşların cəh-cəhi, bülbüllərin gözəl nəğmələrindən savayı, güllərin xoş ətri də Qəribin huşunu aparmışdı. (Məhəbbət dastanları, s. 183); - Ana, Şahvələd mənim toyumu lap yaxşılaşdırıb, mən də əhd etmişəm Qəribdən başqa heç kimə getməyəcəyəm. (4, 190) və s.*

Birinci misalda 2 informasiya verilir: 1-ci informasiya - quşların cəh-cəhi, bülbüllərin gözəl nəğmələri; 2-ci informasiya - güllərin xoş ətri. İkinci informasiya əlavə informasiyadır ki, savayı qoşması onu aktuallaşdırır və beləliklə, mətndə bu qoşma kommunikativ keyfiyyət qazanır.

İkinci nümunədə isə cümlənin tamamlığı (Qəribdən) başqa qoşmasına qoşularaq xüsusişməsinə baxmayaraq, kommunikativlik keyfiyyəti bir qədər zəif çalarda ifadə edilmişdir.

Məlumdur ki, folklor mətnlərində inkarlıq kommunikasını ifadə etmək üçün *-ma, -mə* şəkilçisi ilə yanaşı, *-nə, -nə (nə-nə, nə-nə də ki)* bağlayıcısından da istifadə olunur. Mətnlərdə *nə* bağlayıcısı inkarlıq funksiyasını yerinə yetirərək həm adlarla, həm də feillərlə işlənir. Məsələn: *Nə atdır, nə balıq. (7, 101); Nə daşdır, nə divar. (7, 91) və s.*

Burada nə inkarlıq bildirən bağlayıcısının işlənməsi nəticəsində mətnin strukturu bir neçə müstəqil məlumatdan (informasiya) ibarətdir ki, bunların hər birinin denotativ məzmunu ayrı-ayrı fraqmentləri ifadə edir.

F. Veysəlli müasir Azərbaycan dilində inkarlığın ifadə vasitələrinin belə səciyyələndirir: 1) *-ma, -mə*. Məsələn: *gəlmə, dinmə, danışma, dinməmək və s.* 2) *nə* ədatının vasitəsilə. Məsələn: *Səhər-səhər bağa girdim, Nə bağ bildi, nə də bağban; Nə sülh, nə müharibə və s.* 3) inkarlıq ifadə edən *xeyir, yox, deyil* sözləri vasitəsilə. Məsələn: *Bizə lazım deyil; Yox, mən belə işlərə qarışmıram;* 4) intonasiyanın köməyi ilə. Məsələn: *İşində ol, gedərəm! və s.* 5) inkar əvəzliyi ilə. Məsələn: *Heç kəs bilmir. (3, 53).*

Azərbaycan dilində kommunikativliyi yaratmaq məqsədilə inkarlıq vasitələrindən bu qədər geniş bir şəkildə istifadə edildiyi halda “alman dilində yalnız bir inkar vasitəsi işləyə bilər”. (8, 112).

Folklor mətnlərində kommunikativ baxımdan *nə* bağlayıcısı ilə *-ma, -mə* şəkilçisi inkar mənə yaratmaq üçün feili xəbərlə cümlələrdə növbələşir, yəni bunlardan biri işləndikdə, o biri işlənmir. Məsələn: *Nə gecə bildilər, nə gündüz bildilər, az getdilər, çox getdilər, bir bulaq başında bir dəstə qıza rast gəldilər. (4, 89).*

Lakin folklor mətnlərində çox hallarda bu prinsipə əməl olunmur, bədiilik keyfiyyətini artırmaq məqsədilə və eyni zamanda canlı danışq dilinin qaydalarına müvafiq olaraq həm *nə* bağlayıcısından, həm də *-ma, -mə* inkarlıq şəkilçisindən istifadə olunur. Məsələn: *Sevdiciyin köçlə keçdi buradan, Baxmadı Əsli xan nə sağ, nə sola (4, 123).*

Burada “baxmamaq” feilinin tərkibində işlənən -ma inkarlıq şəkilçisi ilə “nə” inkarlıq bağlayıcısı mətnin məzmununa tam şəkildə uyğunlaşdırılmışdır. Mətdə sözün tərkibində çıxış edən *-ma* morfoloji göstəricisi və nə inkarlıq bağlayıcısı kommunikasiyanın yaranmasına köməklik göstərmiş dil faktlarıdır və mətnin “əmələ gəlməsində ən ümumi, ən sadə və həmişə iştirakı vacib olan vasitələr sırasında köməkçi nitq hissələrinin kommunikativ potensialı da önə çəkilir”. (9, 22; 10, 48; 11, 39; 12, 101).

Dilçilik ədəbiyyatlarında çoxaspektli və universal kateqoriya olan inkarlıq kateqoriyası yalnız sırf linqvistik baxımdan deyil, eyni zamanda ümumi-nəzəri cəhətdən də maraq doğuran problem kimi izah olunur. Məhz bu səbəbdən də inkarlıq kateqoriyasının qloballığı nitqin müxtəlif səviyyələrində kommunikasiyanın xarakterinin dəyişməsi və yeni münasibətlər yaratması ilə diqqəti cəlb edir. (13, 105).

Qeyd etmək lazımdır ki, cümlənin, mətnin strukturunda köməkçi nitq hissələri əsas etibarilə məlumatın kommunikativ tamlığına, bütövlüyünə xidmət edirlər. Mürəkkəb cümlələrin strukturunda köməkçi nitq hissələri kommunikativliyin dərinliyinə xidmət göstərir, qarşılıqlı münasibətləri formalaşdırır və qrammatik münasibətləri konkretləşdirirlər.

Folklor mətnlərində feili bağlamalara çox yaxın olan və demək olar ki, feili bağlamalarla kommunikativ vahid kimi işlənən bir sıra qrammatik formalar müşahidə edilir. “Feili sifət+qoşma” modelində olan bu nitq vahidlərində keçmiş və indiki zaman çalarları vardır və bunlar substantivləşərək adlıq, yönlük və çıxışlıq hallarında işlənərək qoşma qəbul edir. Belə hallarda feili sifət adlıq halda, qoşma ilə birlikdə tərz və ya zaman bildirir. Məsələn: *Ovçu Kərəm kimi qanad açarsız, Qışda Qaramandı sizin eliniz.* (4, 113); *Qızlar Kərəmi görən kimi tutdular yaxasından.* 4, 135); *Söz qurtaran kimi Sofi ayağa qalxdı, dizlərinə taqət gəldi.* (4, 140) və s.

Folklor mətnlərində feili sifətin yönlük halda olması, *qədər, kimi* qoşmaları ilə əlaqələnməsi və daha çox zaman bildirməsi kommunikativ potensialı daha çox müşahidə olunur. Məsələn: *Kərəm gələndə qədər, Lələ fürsətdən istifadə etdi.* (4, 131); *Koroğlu geyinib çıxana kimi görmüşdü ki, onun Qıratını kimsə minib.* (4, 111) və s.

Folklor mətnlərində feili sifətin çıxışlıq halda olması, *sonra, bəri* qoşmaları ilə əlaqələnmək zaman bildirməsi halları da intensiv bir şəkildə müşahidə edilir. Məsələn: *Koroğlu Çanlıbelə gələndən bəri birinci dəfəydi ki, bu dəryəyə enirdi.* (4, 31); *Qapı açılıb-örtüləndən sonra başa düşdü ki, gələndən yad adamdır.* (4, 149) və s.

Məlumdur ki, məsdər feilin bütün şəxslə və şəxssiz formalarının əsasında durur və bu baxımdan onun idarəedicilik, öz ətrafına söz toplama, tərkib yaratma kimi kommunikativ imkanlara malikdir. Belə imkanlardan biri də *üçün, ötrü* qoşmalarının məsdər və məsdər tərkibləri ilə işlənməsidir. Folklor mətnlərində intensiv şəkildə çıxış edən bu tip məsdər və məsdər tərkibləri sintaktik baxımdan məqsəd zərfliliyi vəzifəsində işlənir. Məsələn: *Şahvələd Şahsənəmi ələ keçirmək üçün gündə bir tədbir görürdü, amma Şahsənəm Qərib deyib gecə-gündüz ağlayır, təsəlli almaq üçün hər gün onun anasının yanına gəlirdi.* (4, 189); *Qəribin həyatını qurtarmaqdan ötrü ona yalvarmağa başladı.* (4, 187) və s.

Müasir Azərbaycan dilində *-ca, -cə* şəkilçisi sifətin dərəcə əlaməti, zərf düzəldən şəkilçi, qoşma, ədat və s. kimi izah edilir. Əslində isə hər hansı bir mətdə *-ca, -cə* şəkilçisinin kommunikativ keyfiyyət və xüsusiyyətini onun vurğulu və vurğusuz olması ilə fərqləndirmək mümkündür. Q.Kazımov da doğru olaraq qeyd edir ki, bu şəkilçi vurğusuz olduqda qoşma kimi çıxış edir, vurğulu olduqda əksəriyyət etibarilə sözdə adverbiallıq yaradır. (5, 365). Məsələn: *Qərib sakitcə bir guşəyə çəkildi.* (4, 79); *O, ehmalca dilləndi.* (4, 112) və s. Folklor mətnlərinin formalaşdırılmasında və kommunikativ xüsusiyyət kəsb etməsində bağlayıcı və qoşmaların xidmətləri misilsizdir. Məsələn: *Valeh ərz etdi ki, hərçənd yoldan qalırım amma eybi yoxdur, mehman olaram, sənə kimi gözəlin sözünü yerə salmaq günahdı.* (4, 367) - cümləsində *ki* tabelilik, *amma* tabesizlik bağlayıcılarından istifadə edilmişdir. *Ki* bağlayıcısı tamamlıq

budaq cümləsinin baş cümləyə bağlanmış, *amma* bağlayıcısı budaq cümlə şəklində olan qarşılaşdırma əlaqəli tabesiz mürəkkəb cümlənin komponentlərini əlaqələndirmiş, *kimi* qoşmasının iştirakı ilə *sənə kimi gözəlin* predikativ birləşməsi yaranmışdır. Mətn daxilində bağlayıcı və qoşmalar intensiv əlaqə vasitəsi kimi çox zəngin imkanlara malikdir.

Nəticə. Folklor mətnlərində kommunikasiya köməkçi nitq hissələrinin vəzifələrindən biridir, qrammatik üzvlənmə zəminində meydana gəlir, istər mikro, istərsə də makromətnlərdə semantik əlaqə yaratma funksiyasını yerinə yetirir. Folklor mətnləri də əsas nitq hissələri ilə köməkçi nitq hissələrinin məntiqi məcmusudur və öz aralarında bir-birinə uyğun gəlməyən və məntiqi baxımdan bir-birini tamamlayan bu sintaktik vahidləri fərqləndirmək zərurəti meydana çıxarkən onların kommunikativlik funksiyası mütləq nəzərə alınmalıdır. Folklor mətnlərində iki və daha çox cümlənin birləşməsindən əmələ gələn mürəkkəb cümlə sintaktik bir quruluş kimi öz funksiyasını bir cümlədən ibarət olan sadə cümləyə nisbətən sintaktik planda daha geniş şəkildə, kommunikativ planda isə daha məqsədyönlü şəkildə həyata keçirir.

Ədəbiyyat

1. Леонтьев А. А. Радио и телевизионная речь как вид общения. Особенности общения по радио и телевидению. “Психолингвистические проблемы массовой коммуникация”. М, “Наука”, 1974, стр. 38-46
2. Леонтьев А. А. Теория речевой деятельности. М, “Наука”, 1969, стр. 3, 90
3. Dilçilik ensiklopediyası. II cild. Tərtib edən: F. Veysəlli. Bakı, “Mütərcim”, 2008, 528 s.
4. Azərbaycan məhəbbət dastanları. Bakı, 1970, 501 s.
5. Kazımov Q. Azərbaycan dilinin qrammatikası. Bakı, “Elm və təhsil”, 600 s.
6. Ağayeva F. Şifahi nitqin sintaksisi. Bakı, “Maarif”, 1975, 162 s.
7. Güney Azərbaycan folkloru. Bakı, 2012, 503 s.
8. Adilov M., Verdiyeva Z., Ağayeva F. İzahlı dilçilik terminləri lüğəti. Bakı, “Maarif”, 1981, 201 s.
9. Виноградов В. В. Избранные труды. Исследования по русской грамматике. М., 1975, стр. 418.
10. Виноградов В. В. О каторги модальности и модальных словах в русском языке. М-Л, 1950, стр. 360.
11. Кожина М. Н. Стилистика русского языка. Москва, “Просвещение”, 1977, стр. 391.
12. Петрова А.Н. Сценическая речь. Проблематика. Методология. Обучение. Москва, АДК, 1979, стр. 36.
13. Abdullayeva S.Ə. Müasir Azərbaycan dilində zərf. Bakı, 1991, 120 s.